

KVALITETSVURDERING

BILLUND MUSEUM

2015

Indhold

INTRODUKTION TIL KULTURSTYRELSENS KVALITETSVURDERING	2
BILLUND MUSEUM	3
<i>Nøgletal i 2013</i>	3
KULTURSTYRELSENS SAMLEDE VURDERING	4
KVALITETSVURDERINGENS FOKUSOMRÅDER	5
<i>Arbejdsgrundlag, organisation og ledelse</i>	5
<i>Ressourcegrundlag</i>	7
<i>Forskning</i>	8
<i>Formidling</i>	9
<i>Samlingsvaretagelse</i>	13
<i>Museets arbejde med fysisk planlægning</i>	15
FREMTID	16
KVALITETSVURDERINGSFORLØBET PÅ BILLUND MUSEUM	17

INTRODUKTION TIL KULTURSTYRELSENS KVALITETSVURDERING

Kvalitetsvurderinger er en del af Kulturstyrelsens arbejde med at understøtte og kvalificere en professionel udvikling af museerne og deres opgavevaretagelse.

Kulturstyrelsen skal sikre, at museerne lever op til museumsloven samt de mål og standarder, der følger af politiske målsætninger for museumsområdet og samfundsudviklingen generelt.

Gennem de sidste ti år er der gennemført en række udredninger, analyser og undersøgelser, som på forskellig vis har sigte på udvikling af kvalitet, og som bidrager til at sætte standarder for museernes virksomhed. Det drejer sig om udredningen om bevaring af kulturarven fra 2003 (bevaringsplanen), udredning om museernes formidling fra 2006 (formidlingsplanen), forskningsstrategien for Kulturministeriets område fra 2008, digitalisering af kulturarven fra 2008, Kulturministeriets digitaliseringsstrategi fra 2009, den internationale evaluering af den arkæologiske virksomhed fra 2010, den nationale undersøgelse af museernes brugere, Kulturministeriets anbefalinger for god ledelse af selvejende kulturinstitutioner fra 2011, Kulturministeriets udredning om fremtidens museumslandskab og endelig Kulturministeriets digitaliseringsstrategi fra 2012.

Disse udredninger, analyser og undersøgelser indgår i Kulturstyrelsens kvalitetsvurderinger af de statsanerkendte museer.

Læs mere om kvalitetsvurderinger på Kulturstyrelsens hjemmeside:
www.kulturarv.dk/museer/museumsdrift/kvalitetsvurdering

Kvalitetsvurderingen indeholder Kulturstyrelsens anbefalinger til museet samt en beskrivelse og vurdering af de forhold, der danner baggrund for anbefalingerne. Kvalitetsvurderingen giver museets kommunale tilskudsydere en viden om det enkelte museums virksomhed og de rammer, museet arbejder i.

Vurderingsgrundlag

Kulturstyrelsens grundlag for at kvalitetsvurdere de statsanerkendte museer består af to dele: For det første museernes indberetninger til Kulturstyrelsen, herunder bl.a. museets vedtægter, regnskab, årsberetning og arbejdsplan samt museets indberetning til Kulturstyrelsens museumsstatistik: "Danske museer i tal". Desuden indgår kvalitetsvurderingsmødet på museet med deltagelse fra museets bestyrelse og hovedtilskudsyder, der ofte er museets hjemkommune.

Der indgår tillige en ekstern sagkyndig vurdering af bevaringsforholdene for museets samling. Den sagkyndige vurdering er indhentet af museet som led i kvalitetsvurderingen.

Kulturstyrelsen vurderer på ovenstående grundlag museets opgavevaretagelse og samlede virksomhed i forhold til fire kategorier:

- Meget tilfredsstillende
- Tilfredsstillende
- Ikke helt tilfredsstillende
- Ikke tilfredsstillende

Kulturstyrelsens vurdering og anbefalinger samles i en rapport, der sendes til museet og museets hovedtilskudsyder.

Opfølgning

Museet skal inden for tre måneder efter modtagelsen af rapporten fremlægge en plan for, hvordan det vil følge op på Kulturstyrelsens anbefalinger. Kulturstyrelsen skal godkende opfølgningsplanen.

1 år efter godkendelse af opfølgningsplanen gennemføres et opfølgningsmøde mellem museet og Kulturstyrelsen. Museet skal forud for opfølgningsmødet redegøre for status i museets arbejde med opfølgningen. Kvalitetsvurderingen forventes afsluttet efter opfølgningsmødet.

BILLUND MUSEUM

Billund Museum er et statsanerkendt kulturhistorisk museum.

Museet er ejet af Billund Kommune. Det blev etableret i 1923 som Grindsted Museum og opnåede statsanerkendelse pr. 1. januar 1973. I 1982 blev Grindsted Museum sammenlagt med Vorbasse Museum og skiftede i 2007 navn til Billund Museum, som følge af kommunalreformen.

Museets ansvarsområde er nyere tids kulturhistorie i Billund Kommune.

Billund Kommune er museets offentlige hovedtilskudsgiver.

Den arkæologiske virksomhed i Billund Kommune varetages af Sydvestjyske Museer.

Nøgletal i 2013

- Billund Museum havde 22.500 brugere
- Museets samlede omsætning var 4,5 mio. kr.
- Egenkapitalen var på 0 mio.kr.
- Museet rådede over syv årsværk, heraf to fastansatte videnskabelige årsværk.

KULTURSTYRELSENS SAMLEDE VURDERING

Det er Kulturstyrelsens samlede vurdering, at Billund Museums opgavevaretagelse er ikke tilfredsstillende. Museet lever ikke op til gældende standarder for et statsanerkendt museum; der er ikke en klar sammenhæng mellem ansvarsområdet, strategierne for museets opgavevaretagelse og prioriteringen af museets ressourcer.

Museets forskningsproduktion er ikke tilfredsstillende med kun to peer-reviewed artikler på fire år, hvoraf kun en har forbindelse til ansvarsområdet. Formidlingsarbejdet er begrænset til museumsgården Karensminde og besættelsesudstillingen og mangler forbindelse til museets forskning. Museet arbejder ikke strategisk med samlingsområdet, men er ufokuseret i forhold til dens formidlings- og forskningspotentialer. Magasinerne lever ikke op til en rimelig standard og museet arbejder hverken strategisk med indsamling, udskillelse eller kassation for at optimere brugen af museets ressourcer. Samlingen er registreret og indberettet til det centrale kulturarvsregister.

Museets primære udfordring er manglende sammenhæng mellem dets ansvarsområde og prioriteringer og mellem det strategiske arbejde og implementeringen af strategierne. Hertil kommer et spinkelt ressourcegrundlag både økonomisk og personalemæssigt.

KVALITETSVURDERINGENS FOKUSOMRÅDER

Arbejdsgrundlag, organisation og ledelse

Arbejdsgrundlag

Billund Museums ansvarsområde er nyere tids kulturhistorie i Billund Kommune. Det fremgår af vedtægterne, at museet har ansvar for *"landbrug, stationsbyens kulturhistorie, særligt den industrielle og erhvervs-mæssige udvikling, skovbrug samt afdækning af særlige kulturtræk i området som markedskultur"*.

Desuden har museet *"det museale ansvar for særligt lokalt baserede samlinger, herunder Besættelsessamlingen"*. Denne for et kulturhistorisk museum usædvanlige formulering har bl.a. udmøntet sig i museets udstillingsvirksomhed i Civilforsvarets bygning i Grindsted.

Museet har i forbindelse med kvalitetsvurderingsprocessen indleveret en række strategipapirer. Her beskrives museets mission således: *"Billund Museum er ansvarlig for den materielle og immaterielle kulturarv for Billund Kommune. Særligt Nyere Tid efter Reformationen. Desuden er museet ansvarligt for Besættelsessamlingen, som indeholder genstande fra et større område."*

Kulturarven i Billund Kommune er kommunens identitet. Det er museets formål konstant at bringe den kolossale viden og potentiale der ligger i kulturarven i spil, at aktualisere den."

Den tilhørende vision er formuleret i en række nedslagspunkter:

- *At undre ryste, begejstre publikum, publikum skal tænke over livet, når de går fra museet. Museet skal rykke samfundet.*
- *At udvikle og formidle det nødvendige vidensgrundlag.*
- *At etablere Det nationale læringscenter for 2. verdenskrig. Centret skal være et fyrtårn for museet, men samtidig skal det søge at inkorporere dele af museets lokale kulturarv, særligt landbrugs- og fødevarer-kulturen.*
- *At gøre Det nationale læringscenter til et nationalt samlingspunkt for danske museers samarbejde omkring 2. verdenskrig og læren deraf.*
- *At gøre leg, læring og kreativitet til løftestang for museets udvikling af pædagogiske virkemidler.*
- *At være en konstant aktiv medspiller i områdets kulturliv, især i samarbejde med Billund Kommunes øvrige institutioner og foreninger.*

I "Overordnede strategier" prioriterer museet sit fremtidige arbejde i "kan"- og "skal"-opgaver.

"Skal-opgaverne" samler det, museet opfatter som de fremtidige styrker i opgavevaretagelsen. Det er fokus på formidlingen af besættelsessamlingen og på udviklingen af et "Nationalt læringscenter for 2. verdenskrig". Disse opgaver tildeles 2/3 af museets ressourcer.

"Kan-opgaverne" samler museets ansvarsområde. Disse opgaver tildeles 1/3 af museets ressourcer.

"Overordnede strategier" er forbundet med "Strategi for besættelsessamlingen". Her udfolder museet hvordan, det ønsker at igangsætte et udviklingsarbejde, der skal resultere i:

1. "Nationalt læringscenter for 2. verdenskrig" med fokus på børn, unge og udviklingen af læremidler.
2. En ny udstilling med besættelsessamlingen som omdrejningspunkt.

Projektet beskrives både som nationalt og globalt og med en historiefaglig og pædagogisk satsning. Projektet skal udfoldes i en ny bygning ved Karensminde.

Museets forskellige strategier forekommer løsrevet fra hinanden og udgør således ikke en sammenhængende strategi for den samlede virksomhed. Museets fokus på formidlingen af besættelsessamlingen mangler en klar forbindelse til museets ansvarsområde. I lyset af, at en række andre museer i landet beskæftiger sig med besættelsestiden kombineret med samlingens svingende faglige og museologiske værdi (jf. side 13ff samlingsvaretagelse), forekommer det uklart, hvorfor museet fremover vil fokusere på besættelsestiden.

Det er Kulturstyrelsens opfattelse, at Billund Museum med sit skift fra at arbejde strategisk med ansvarsområdet til primært at arbejde strategisk med det "museale ansvar for besættelsessamlingen" hverken prioriterer sine midler hensigtsmæssigt eller i overensstemmelse med museumsloven.

Organisation

Billund Museum er organiseret som én enhed med tre forskellige besøgsadresser:

- Grindsted Museum (udstilling og administration)
- Museumsgården Karensminde med tilhørende udstillingsbygning
- Besættelsesudstillingen i det lokale civilforsvars bygning.

Museet har én venneforening "Karensmindes venner" med 475 medlemmer. Foreningen arbejder aktivt på og med Karensminde, fx gennem bemanding og gennem finansiering af renovering og tilbygninger. Senest har venneforeningen finansieret og bygget en hestestald, som lever op til moderne krav for hestehold.

Museet er medlem Organisationen Danske Museer (ODM), herunder netværk og puljer som fx have-, (ikke aktiv siden 2012), landbrugs- og udkantspuljen, hvor museets inspektør deltager.

Ledelse

Billund Museum ledes af en bestyrelse og den daglige leder, museumslederen.

Bestyrelsen består af fem medlemmer. Ifølge vedtægterne (§ 4, stk. 1) sammensættes bestyrelsen af tre medlemmer fra Børne- og Kulturudvalget, en repræsentant fra Karensmindes Venner og en repræsentant fra Billund Kommunes Arkivudvalg. Formanden for børne- og kulturudvalget er formand for bestyrelsen. Medlemmernes valgperiode følger den kommunale.

Museet har senest revideret vedtægterne i 2012 med godkendelse af kommunen, men har i denne sammenhæng ikke orienteret Kulturstyrelsen om revisionen. Revisionen er sket i forbindelse med de to venneforeninger (Museet for Grindsted-Vorbasse Museums venneforening og venneforeningen for Karensminde) blev til én samlet forening. Den ene bestyrelsespost blev i stedet overtaget af Billund kommunes lokalarkiv.

Museet oplyser, at bestyrelsesmedlemmerne er valgt på baggrund af interesser. Aktuelt er gennemsnitsalderen i bestyrelsen 46 år og kønsfordelingen er tre kvinder og to mænd.

Bestyrelsen holder normalt fire møder om året. Museets bestyrelse har oplyst, at der ikke har fundet den nødvendige koordinering sted mellem den daglige leder og bestyrelsen, at der er truffet afgørelser uden bestyrelsens kendskab og endvidere at der i 2013 kun afholdt ét årligt møde. Det er Kulturstyrelsens indtryk, at bestyrelsen ikke i tilstrækkelig grad har haft indsigt i museets virksomhed.

Kulturstyrelsen gør opmærksom på at, Kulturministeriet har i 2011 udsendt publikationen "God ledelse i selvejende kulturinstitutioner" med en række anbefalinger. Baggrunden for anbefalingerne er stigende krav til ledelsen af kulturinstitutioner. Anbefalingerne skal styrke bestyrelser og direktioner i forhold til at løfte de ledelsesmæssige opgaver og det ansvar, som loven og bekendtgørelsen pålægger dem samt understøtte, at tilskudsmodtagere løser offentligt finansierede opgaver professionelt, kompetent og effektivt. Kulturministeriets mål med anbefalingerne er, at institutionernes ledelse sætter sig ind i anbefalingerne, og tager dem i anvendelse med de nødvendige tilpasninger til institutionens forhold.

Det er ikke tilfredsstillende:

- at museet ikke har en overordnet samlet strategi for sin samlede virksomhed
- at strategierne ikke afspejler ansvarsområde
- at strategierne har karakter af hensigtserklæringer og ikke forholder sig til og er afstemt med ressourcgrundlaget for museers opgavevaretagelse

- at museet ikke efterlever forretningspraksis med en løbende koordinering og dialog mellem daglig leder og bestyrelse
- at bestyrelsen ikke i tilstrækkelig grad har indsigt i museets virksomhed.

Kulturstyrelsen anbefaler:

- at museet genovervejer sin fremtidige profil og fokus
- at museet overvejer bestyrelsens kompetenceprofil, størrelse og sammensætning med henblik på at sikre professionalisering af museets praksis med udgangspunkt i "God ledelse i selvejende kulturinstitutioner"
- at museet udarbejder en overordnet langsigtet strategi for museets samlede virksomhed, der med afsæt i museets ansvarsområde, reformulerer mission og vision og beskriver sammenhæng mellem museets forskellige besøgssteder og museets faglige opgavevaretagelse, organisation og ressourcegrundlag
- at museet sikrer, at museets strategi bliver realiseret fx gennem en handlingsplan
- at museet sikrer adgang til udstillingerne i højere grad end nu

Ressourcegrundlag

Økonomi

Museets samlede omsætning i 2013 var på ca. 4,5 mio. kr. Indtægterne var baseret på:

Tilskud fra staten	0,8 mio. kr.
Tilskud fra kommune	2,8 mio. kr.
Ikke-offentlige tilskud	0,2 mio. kr.
Egen indtjening	0,68 mio. kr.

Årets resultat	0 kr.
Museets egenkapital	0 kr.

Det kommunale tilskud er stabilt, men spinkelt og udgør 2,375 mio. kr. Museet oplyser, at differencen skyldes, at kommunen dækker et underskud på museet fra tidligere år. Underskuddet er forårsaget af en langtidssygmelding og afbetaling af gammel gæld til kommunen. Egenfinansiering er baseret på leje-, kiosk og entreindtægter samt salg af "anden formidling".

Bygninger

Museet har tre udstillingssteder og fire magasiner.

Udstillingssteder

Museets nuværende hovedadresse i Grindsted er et bevaringsværdigt bygningskompleks med to bygninger og en have, oprindeligt opført som lægebolig. Museet har haft til huse her siden 1934. Den ene bygning rummer i dag publikumsfaciliteter/udstillingsrum og den anden den samlede administration. I forbindelse med bygningerne er etableret en museumshave anno ca. 1925. Bygningen er ikke velegnet til udstillingsformål med mange små rum og lavt til loftet. Bygningerne er velholdte.

Museumsgården Karensminde er en typisk enggård i Vestjylland. Det er et fire-fløjet anlæg og består af et stuehus, stalde, tilhørende bygninger og en nybygget hestestald. Derudover er der en forvalterbolig tilknyttet. Bygningerne er velholdte.

Udstillingsbygningen fra 2013 ved Karensminde er velholdt, opvarmet og ventileret og udgør et potentiale for kommende udstillinger af forskellig art. Der er højde i bygningen og desuden gode brugerfaciliteter.

I den ene ende af det lokale Civilforsvars bygning i udkanten af Grindsted, findes en udstilling om besættelsestiden, som åbnes efter behov. Civilforsvaret bruger endvidere bygningen som kursuslokaler. Bygningen er opvarmet og aflåst, men ikke velegnet til udstillingsformål pga. beliggenhed, rummenes størrelse og aflåsthed.

Alle bygningerne ejes af kommunen, som også står for den udvendige vedligeholdelse. Hvert år indgiver museet ønsker til vedligeholdelsesopgaver. Museet oplyser, at der på kommunalt niveau findes en vedligeholdelsesplan for alle bygninger i kommunen, herunder også Billund Museum. Kommunen oplyser, at museets bygninger prioriteres på linje med de øvrige bygninger i kommunen.

Billund Kommune har besluttet at sælge bygningerne i Grindsted og samle museets aktiviteter og kontorer ved Karensminde, som udvides med en ny udstillingsbygning, som også skal rumme administrationen. Bygningen forventes at stå færdig i 2016. Kommunen har afsat 9,5 mio. kr. til den nye administrations- og udstillingsbygning, og den fremtidige plan (businesscase) for museet behandles på et politisk udvalgs møde i februar 2015.

Magasiner

Billund Museum råder over fire magasiner. To magasiner i Vorbasse er stillet vederlagsfrit til rådighed af kommunen. Bygningerne har tidligere rummet en pudevårffabrik. De er nedslidte. To ud af tre magasiner var uden alarm og en bygning var ikke aflåst, da låsen var defekt. De to magasiner på Lundehevedej er lejet af privat udlejer og har et-årige lejekontrakter. Magasinerne på Lundehevedej er velholdte og der er installeret brandsikring på den ene bygning. Klimaet er delvist kontrolleret gennem isolering. Rengøringen på begge adresser er mangelfuld.

Museets samlede udgifter til bygningsdrift- og vedligehold var i 2013 på 501.336 kr., svarende til ca. 11 % af de samlede udgifter.

Personale

Billund Museum rådede i 2013 over i alt syv årsværk fordelt på otte personer. Heri indgik et registrerings-, et fleksjob, en forvalter/pendel, en bestyrer af Karensminde, en formidler/sekretær, en web-ansvarlig og to videnskabelige årsværk indenfor historie og etnologi, hvoraf den ene er museets leder. Et årsværk blev udført af personer i tidsbegrænsede stillinger. Museet har ingen videnskabelige medarbejdere på ph.d.-niveau.

Det er tilfredsstillende:

- at museet har stor opbakning fra Billund Kommune med et stabilt økonomisk tilskud samt varetagelse af al udvendig vedligeholdelse af museets bygninger

Det er ikke tilfredsstillende:

- at lejekontrakterne med private udlejere af magasinerne kun er 1-årige
- at magasinbygningerne ikke udgør en forsvarlig ramme om samlingen

Kulturstyrelsen anbefaler:

- at museet arbejder for at supplere det offentlige tilskudsgrundlag med øgede ikke-offentlige tilskud og egenindtjening
- at museet prioriterer ansættelse af videnskabeligt personale, der kan bidrage til drift og udvikling af den faglige opgavevaretagelse

Forskning

Museet er forpligtet til at forske inden for sit ansvarsområde og stille sin viden til rådighed for omverdenen. Et museums forskning er videnskabeligt arbejde baseret på faglige problemstillinger relateret til museets ansvarsområde.

Billund Museum har en forskningsstrategi for perioden 2015-2018. Her udfoldes en hensigt om at fokusere sin forskningsindsats på "Det nationale læringscenter for 2. Verdenskrig". I den forbindelse ønsker museet at indgå partnerskaber om tre ph.d.-stipendiater:

- En ph.d. om besættelseshistorie
- En ph.d. om udvikling af pædagogiske læremidler.
- En ph.d. om trekantsrådets transport som omdrejningspunkt i samarbejde med Muserne i Fredericia.

Der er ikke indgået partnerskaber med andre vidensinstitutioner/universiteter i samarbejdet, ligesom der heller ikke er lagt en finansieringsplan.

Forskningsstrategien 2015-2018 (og arbejdsplan 2011-14) udfolder en intention om, at alle medarbejdere skal bruge 25 % af deres arbejdstid på forskning. På denne måde vil begge videnskabelige medarbejdere bidrage med en fagfællebedømt artikel pr. år. Over en 4-årig periode udarbejdes derfor minimum otte fagfællebedømte artikler. For at understøtte de faglige diskussioner har museet dannet et "forskerforum" bestående af museets videnskabelige medarbejdere. Der har ikke været afholdt møder i dette regi på ledelsesniveau.

Til brug for Kulturstyrelsens vurdering af museets forskning har museet indsendt en fortegnelse over sine forskningspublikationer fra de seneste fire kalenderår. Billund Museum har i de sidste fire år publiceret to fagfællebedømte artikler. Disse lever begge op til det almene forskningsbegreb.

Den ene artikel er udarbejdet af tidsbegrænset museumsinspektør og har fokus på en tysk koncentrationslejr (uden for ansvarsområdet). Den anden artikel er udarbejdet af fastansat museumsinspektør og tager udgangspunkt i en almen forskningsproblemstilling om museer som rum for oplevelser (indenfor en almen problemstilling som museum, men ikke knyttet direkte til ansvarsområdet). Derudover har museet bidraget til formidlingspublikation om kulturarv i byfornyelsen (vidensproduktion inden for ansvarsområdet).

I forhold til at forske i ansvarsområde skriver museet:

"Billund Museum har en række emner, som fra gammel tid danner et fundament for forskning og formidling i lokalsamfundet. Særligt stationsbyens udvikling er et gennemgående tema for hele Billund Kommune. Ud fra dette springer under emner som industri, arkitektur, skolehistorie mv. som har haft særlig betydning for områdets udvikling. Andre emner der springer frem er træfningen ved Vorbasse 1864 – måske største danske sejr i 1864. Sådanne emner er at betragte som "kan-emner". Billund Museum bør publicere mindst en videnskabelig artikel/bog indenfor perioden for et af de pågældende emner."

Det er ikke i overensstemmelse med Museumsloven at behandle museets ansvarsområde som en "eventuel problemstilling", der behandles i en artikel på fire år.

Det er tilfredsstillende:

- at museet har formuleret en forskningsstrategi
- at museet indgår partnerskaber andre museer med henblik på at løfte forskningsforpligtelsen i fællesskab

Det er ikke tilfredsstillende:

- at museet ikke forsker i sit ansvarsområde og kun har publiceret to fagfællebedømte artikler på fire år
- at museet kun har publiceret et andet bidrag om museets videnproduktion

Kulturstyrelsen anbefaler:

- at museet udbygger og kvalificerer sin forskningsstrategi med henblik på at sikre niveau og udvikling i museets forskning
- at de forskningsmæssige mål er sat i relation til museets organisatoriske og ressourcemæssige forhold
- at museet prioriterer sin virksomhed på en sådan måde, at det kan realisere det punkt i museets egen forskningsstrategi, der siger, at Billund Museums forskning skal leve op til standarderne i det almene forskningsbegreb i et tilfredsstillende omfang
- at museet prioriterer en forskningsproduktion og publikation med udgangspunkt i ansvarsområdet

Formidling

Billund Museum er forpligtet til at formidle sit ansvarsområde for offentligheden. Gennem formidling bringer museet sin forskningsbaserede viden i spil i institutionen, i forhold til borgerne og det omgivende samfund.

Formidlingsstrategi

Museet har en nedskrevet formidlingsstrategi, som tager afsæt i at museet skal opfattes som en ressource i lokalområdet. Formidlingsstrategien beskriver endvidere, hvordan formidlingen skal tage udgangspunkt i museets forskning. Museets strategi for formidlingsområdet formulerer et ønske om at udvikle "Nationalt læringscenter for 2. verdenskrig" med udgangspunkt i museets besættelsessamling. I dette center vil forskning og formidling være tæt forbundne.

Museets formidlingsstrategi baserer sig dels på den ene forskningsartikel uden for ansvarsområdet, og dels på en række rapporter, som museets (midlertidige) museumsinspektør har udarbejdet om besættelsessamlingens formidlings- og forskningsmæssige potentiale. Her er besættelsessamlingen gennemgået med henblik på at vurdere dets formidlingspotentiale. Rapporterne peger på, at besættelsessamlingen har formidlingspotentiale, hvis man kobler en udstilling om besættelsestiden i Grindsted med nationale og globale problematikker om 2. verdenskrig som erindringsrum og en læringsenhed, sådan som det fx sker på Imperial War Museum i London. Læringsenhedens virke er i denne sammenhæng ikke begrænset til grundskole, men skal samarbejde med vidensproducerende uddannelsesinstitutioner på alle niveauer.

Museets hensigt med at udvide det formidlingsmæssige fokus ud over ansvarsområdet til det "museale ansvar" reflekteres i forestillingen om Grindsted som "den typiske provinsby" under 2. verdenskrig og ikke i fx tilstedeværelsen af et stedsspecifikt monument fra 2. verdenskrig.

Udstillinger

- Museumsgården Karensminde i Grindsted
- Udstillingen "Frodig Eng – Karrig Hede"
- Besættelsessamlingen i en af det lokale civilforsvars bygninger i udkanten af Grindsted
- Grindsted Museum

Karensminde, "Frodig Eng – Karrig Hede" og "Besættelsesudstillingen" er lukkede for brugerne i fra november til februar med mindre, der er en specifik henvendelse eller arrangement. I praksis var Grindsted Museum er lukket hele året med mindre der en specifik henvendelse.

Grindsted Museum rummer udstillinger og butik. Udstillingerne tematiserer:

- 1864 Affæren ved Vorbasse
- 1914 Jernbane Jubilæum
- Skolen 200 år -Se gamle skoleting (200-året for folkeskolen).
- Malerier af Jørgen Glavin

Udstillingen "1914 Jernbane Jubilæum" formidler museets ansvarsområde (stationsbyens kulturhistorie), mens "1864-affæren ved Vorbasse" og "Skolen 200-år – se gamle skoleting" formidler egnens generelle nyere tids kulturhistorie. Udstillingen "Malerier af Jørgen Glavin" viser byen og landskabet omkring Grindsted.

Karensminde formidler en typisk vestjysk enggård med kvæghold og overvanding af engen. Den kan dateres tilbage til slutningen af 1600-tallet, men har sin storhedstid af 1800-tallet. Museet overtog gården i 1981 fra kommunen, som havde købt den af familien. I dag er Karensminde en velfungerende og en levende museumsgård, og formidler en stykke vestjysk kulturhistorie med fokus på perioden 1920-1950. Museet indgår i avlsprogram for gamle husdyracer. Venneforeningen hjælper aktivt med i realiseringen af projekter på Karensminde. Der er åbent for brugerne fra påske til efterårsferie, og på forespørgsel i vinterhalvåret. Forvalteren bor i et hus ved siden af gården.

Ved Karensminde findes desuden udstillingsbygningen med særudstillingen "Karrig hede - Frodig eng" på 317 m². Udstillingen formidler primært via plancher den typiske brug af eng og hede, og danner derved den kulturhistoriske rammefortælling for den af museets ansvarsområde, som handler om landbrug. I den ene ende af bygningen er endvidere en mindre plancheudstilling: "Midtjysk udstilling 1936" i Billund.

I en af det lokale civilforsvars bygninger i Grindsted formidles i seks mindre rum nogle sider af besættelsestidens historie med enkelte lokale nedslag. Udstillingen bygger på besættelsessamlingen, som den daværende skoleleder Brandt-Christensen indsamlede som led i et erindrings- og undervisningsprojekt på Vestre Skole i perioden 1978-82. Den nuværende udstilling rummer såvel genstande som rekvisitter, og udgør, hvad museet kalder, ”stemningsskabende miljøer”.

Ingen af museets udstillinger gør brug af digitale formidlingsgreb.

Formidling af byen/Anden formidling

Museet oplyser, at der endvidere har været 2000 brugere ud over besøgene på de forskellige udstillingssteder. Samtidig oplyser museumslederen, at det normalt ikke tælles med som brugere, hvis det faglige personale deltager med foredrag o. lign. udenfor museet. Konkret drejer de eksterne arrangementer sig om museets deltagelse i fx Billund Kommunes trivselsdag med historiske omvisninger og afholdelse af den årlige båltale til Sankt Hans.

Museet har udgivet en række A4-foldere om Karensminde, haven og dyrene. Venneforeningen har endvidere udgivet en jubilæumsskrift for Karensminde i anledning af 25-året for etableringen af venneforeningen.

Digital formidling

Museet formidler digitalt gennem en website om museet, en website om besættelsessamlingen, en facebook-site og en twitterkonto.

Museets hjemmeside er klassisk struktureret, differentieret og overskuelig. Den havde 5000 unikke besøg i 2013.

Hjemmesiden fungerer også som platform/arkiv for den museale opgavevaretagelse. Man kan således finde museets åbningstider og priser, vedtægter, museets historie og bestyrelsessammensætningen. Man finder derimod ikke årsberetning og årsregnskaber.

På museets facebook profil (115 følgere/likes), formidles arrangementsprogrammet for de forskellige lokaliteter, ligesom afholdte begivenheder dokumenteres gennem fotos og video.

På museets twitter konto formidles primært 70-året for jødeforfølgelsen. Denne blev tweetet ”live” med 70 års forskydning 2013. Der er ikke tweetet siden oktober 2013.

Undervisningstilbud

Museet har aldersdifferentierede undervisningstilbud, undervisningsforløb og -materialer målrettet folkeskoler, som er koordinerede med Fællesmål og trinmål.

Museet har fire digitale undervisningsmaterialer (udgivet skoleåret 2011-12)

- Reformationen. Målgruppe: 5.-6. klasse (lærer - og elevmaterialer, samt elevopgaver)
- Ertebøllekulturen. Målgruppe: 3.-4. klasse (lærer - og elevmaterialer, samt arbejdsark og introduktion)
- Dybbøl 1864. Målgruppe: 7.-9. klasse (lærer - og elevmaterialer, samt elevopgaver)
- Besættelsessamlingen. Målgruppe: 8.-10. klasse/ungdomsuddannelserne (elevmateriale)

Museet har fire undervisningsforløb

- Reformation. Målgruppe: 5.-6. klasse
- Ertebøllekulturen. Målgruppe: 3.-4. klasse
- Dybbøl 1864. Målgruppe: 8.-10. klasse
- Livet på gården. Målgruppe: 3.-6. klasse

Derudover kan man låne emnekasser til stenalder og besættelse med hjem på skolen.

Museet modtog i 2013 (sammen med Give-Egnens museum, Campus Vejle og UC Lillebælt) en bevilling på 420.000 kr. fra Kulturstyrelsen pulje til udvikling af nye undervisningsforløb. Projektet er afrapporteret i sommeren 2014. Projektet havde fokus på samskabelse af forløb med skoleeleverne og resulterede i et undervisningsforløb "Livet på gården", som gennem arbejdsprocesser i landbruget, rollespil og orienteringsløb formidler Billundegnens kulturhistorie.

Museet er ikke repræsenteret på skoletjenesten.dk (kulturinstitutioner vest for Storebælt). Museet har registreret sine materialer på Undervisningsministeriets materialeplatform.dk/kultur_og_læring. Museet oplyser, at der er stor trafik og downloads af undervisningsmaterialerne fra hjemmesiden.

Museet har deltaget i Intraface-projektet, som har haft til formål at styrke relationerne mellem museer og ungdomsuddannelser. Deltagelsen har ikke udmøntet sig i konkrete undervisningstilbud til ungdomsuddannelserne på Billund Museum.

110 klasser fra grundskoler og to klasser fra ungdomsuddannelser har benyttet et af museets undervisningstilbud i 2013.

Museets brugere

Billund Museum oplyser, at det i 2013 havde 20.500 brugere, heraf har ca. 90 % besøgt Karensminde. Derudover har 2000 brugere deltaget i arrangementer udenfor museet. I alt 22.500 brugere.

Kun Karensminde havde tilstrækkeligt antal brugere til at indgå i Den Nationale Brugerundersøgelse. Der er ikke indsamlet tilstrækkeligt antal skemaer til at få en årsrapport i 2012, mens der findes en rapport fra 2011 og 2013. Det fremgår af undersøgelsen, at Billunds Museums brugere på en række områder adskiller sig fra den typiske bruger af kulturhistoriske museer på nationalt plan.

Af undersøgelsens resultater fra Billund Museum fremgår det, at brugerne er danske, heraf 27 % fra Billund Kommune, mens 44 % fra regionen. Det er over landsgennemsnittet, og det er bemærkelsesværdigt i en kommune, hvor der årligt er meget stort antal udenlandske turister, som besøger Legoland.

Undersøgelsen viser også, at Billund Museum har betydeligt færre unge brugere (5 %) end landsgennemsnittet (19 %). Den primære brugergruppe er aldersgruppen mellem 30-50 år (50 % mod 32 %) med en større andel mænd (52 %) end kvinder. Dermed adskiller Billund Museum sig fra den generelle tendens, at mænd i denne aldersgruppe ikke går på museum. Samtidig har halvdelen af brugerne af Billund Museum en kort eller erhvervsfaglig uddannelse mod kun 31 % på landsplan.

Sammenfattende forekommer formidlingsindsatsen på Billund Museum at være ufokuseret og uden sammenhæng med museets øvrige arbejdsområder. Udstillingerne baserer sig ikke på museets forskning. Der er en ringe grad af aktivering af museets samling i udstillingerne, hvor der er en overvægt af "stemningsskabende scenarier" med rekvisitter frem for genstande. Formidlingen er differentieret på de digitale platforme, men der mangler kvalitet i differentiering på udstillingsområdet i forhold til forskellige målgrupper og i forhold til ansvarsområdet.

Museet er opmærksomt på dette og har et ønske om dels at samle alle formidlingsaktiviteter på Karensminde, som har været det mest besøgte udstillingssted for det samlede museum, og dels ved et ønske, om at finde en måde, hvorpå de bedre og mere professionelt kan formidle besættelsessamlingen.

Museet har ingen fastansatte medarbejdere med professionelle formidlingskompetencer eller pædagogiske kompetencer.

Det er meget tilfredsstillende:

- at museets brugergruppe har en højere andel af en række underrepræsenterede brugergrupper mht. alder, uddannelse og køn end landsgennemsnittet

Det er tilfredsstillende:

- at museet har en nedskrevet formidlingsstrategi
- at museet har differentierede undervisningstilbud, som er tilrettelagt med udgangspunkt i skolernes fag og læseplaner
- at museet har en god andel af grundskoler, som benytter undervisningstilbuddene
- at museet har en velfungerende hjemmeside

Det er ikke tilfredsstillende:

- at museets formidlingsstrategi ikke tager udgangspunkt i museets ansvarsområde
- at museets undervisningstilbud (bortset fra "livet på gården") ikke tager udgangspunkt i ansvarsområde eller udstillinger
- at museet ikke har udviklet tilbud eller forløb til ungdomsuddannelserne med udgangspunkt i museets ansvarsområde eller udstillinger
- at udstillingerne i Grindsted, samt "Karrig hede – Frodig eng" er lukkede for besøgende uden forudgående aftale
- at udstillingen "Karrig hede – Frodig eng" kun er baseret på meget få genstande på trods af museets store samling om netop dette emne
- at formidlingen af Billund-egnens nyere kulturhistorie er fraværende

Kulturstyrelsen anbefaler:

- at museet udarbejder en fornyet formidlingsstrategi, som tager udgangspunkt i museets ansvarsområde og ressourcer
- at museet åbner og opdaterer udstillingerne i Grindsted indtil salget af bygningen er iværksat.
- at museet i højere grad fokuserer udstillingerne på de centrale dele af fortællingen om Billund-egnen, som er beskrevet i ansvarsområdet
- at museets udstillinger bygger på og aktivt inddrager museets store samling
- at museets formidling bygger på museets forskning
- at museets undervisningstilbud tager udgangspunkt i såvel ansvarsområde, som faglige bekendtgørelser for ungdomsuddannelserne, nye fællesmål for grundskolen og pædagogiske læreplaner for dagtilbud.

Samlingsvaretagelse

Indsamling

Museet er forpligtet til systematisk at indsamle genstande og anden dokumentation inden for sit vedtægtsbestemte ansvarsområde. Indsamlingen skal være baseret på en aktiv, men restriktiv praksis, der udspringer af museets forskning.

Museet vurderer, at dets samling dokumenterer alle centrale aspekter af museets ansvarsområde. Samlingen omfatter ca. 36.000 kulturhistoriske genstande. Dele af samlingen rummer tillige arkæologiske genstande. Det kulturhistoriske centralregister viser, at samlingen har en stor overvægt i perioden 1850-1950. Den ældre del af ansvarsområdet såvel som den yngste del er sparsomt repræsenteret. Heraf udgør besættelsessamlingen ca. 10.000 registrerede genstandsnr./enheder. Billund Museum har i 2009 gennemført en samlingsgennemgang af besættelsessamlingen. Her blev det konkluderet, at der ud af 10.000 registrerede genstande, rekvisitter, arkivalier, fotos, bøger kun var et ønske om udskillelse af 12 genstande, da man ellers vurderede, at det ville ødelægge helheden i samlingen. Ansøgningen om udskillelse herfra er endnu ikke tilgået Kulturstyrelsen.

Museet har udarbejdet flere rapporter, som karakteriserer samlingen som en af Danmarks største samlinger om besættelsestiden i Danmark. Samme rapporter påpeger også den manglende systematik og faglighed i forbindelse med indsamlingen og den efterfølgende registrering: " [Besættelsessamlingen er] *en ren skole-*

samlingen, der kendetegnedes af en begejstret, men ofte ureflekteret indsamling, hvor proveniensen ofte havde mindre betydning.”

Det kulturhistoriske centralregister viser, at besættelsessamlingen rummer et stort antal trykte bøger, aviser, blade, der som udgangspunkt ikke bør være i museets samling, da tilsvarende opbevares på pligtafleveringsinstitutioner. Centralregistret viser også, at der er talrige eksempler på samme genstandstyper uden ledsagende oplysninger.

Samlingen som helhed, herunder Besættelsessamlingen, er usædvanlig stor for et lille, forholdsvis ungt museum med lokalt ansvarsområde for nyere tids kulturhistorie.

Museet har en nedskrevet indsamlingspolitik. I 2013 har museet indsamlet 739 genstande, heraf 400 gennem passiv indsamling.

Registrering & indberetning

Museet er forpligtet til at registrere sin samling og indberette den til de centrale kulturarvsregistre: Museernes Samlinger og Kunstindeks Danmark (KID).

Billund Museum har registreret 98 % af kulturhistoriske samling i det fællesmuseale registreringsystem Regin og 96 % er indberettet genstandene til Museernes Samlinger.

Museet har udarbejdet en ”Manual til sags- og genstandsregistrering”, som beskriver sin egen registreringspraksis og -historik, og det har skriftlige retningslinjer for registreringer og indberetninger. Museet har personale med relevant registreringskompetence.

Bevaring

Museet er forpligtet til at bevare sin samling for eftertiden. Bevaringsarbejdet består af såvel en præventiv som udbedrende indsats i forhold til samlingens forsknings- og formidlingsmæssige værdi. Bevaring omfatter museets opbevaring, sikring, tilsyn og konservering af samlingerne.

Billund Museum opbevarer sine samlinger på de tre udstillingsadresser og de fire magasinbygninger. I alt har museet 637 m² udstillingsareal og 1436m² magasinareal. Museet oplyser, at samlingen er i god stand.

Museet har ikke en nedskrevet og prioriteret bevaringsplan og museets strategipapirer forholder sig ikke eksplicit til samlingernes bevaring. Et oplæg til en bevaringsplan er udarbejdet af Konserveringscenter Vest i december 2014 og januar 2015.

Af rapporten fremgår det, at tre ud af fire magasinbygninger ikke er klimatiserede, mens det sidste er affugtet og isoleret. Det fremgår endvidere at 35 % af samlingen er i god tilsand, 34 % er stabiliseret, 25 % er behandlingskrævende, mens 6 % af genstandene er svært skadet. Særligt fremgår det, at magasinerne i Vorbasse er af ringe kvalitet. En af magasinbygningerne var ikke sikret, da hængelåsen ikke var fastgjort og der dermed var direkte adgang til magasinet. Derudover anfører rapporten, at rengøringsniveauet er for ringe på alle magasiner.

Konserveringscentrets rapport angiver endvidere en række anbefalinger om som minimum at opstille dataloggere på magasinerne, så museet kan følge klimaet i magasinerne, og reagere i henhold til det. Rapporten understøtter Kulturstyrelsens indtryk af, at bevaringsforholdene er utilstrækkelige for så vidt angår sikring, klima og rengøring. Dette står i kontrast til ledelsesberetninger for 2012 og 2013, som begge beskriver, at *”de indkomne genstande bevares korrekt efter museumslovens regler om sikkerhed, klimastyring osv.” (2012)* og *”museets genstande bevares under de foreskrevne forhold” (2013)*.

Billund Museum har et formaliseret samarbejde med Konserveringscenter Vest gennem køb af andele, der dog ikke fører et regelmæssigt opsyn med samlingen.

Ifølge bevaringsrapporten er museets nye udstillingsbygning ved Karensminde den eneste bygning, som lever op til standarden for et moderne museum med hensyn til lys, klima og sikring (både brandalarm, videoovervågning ude og inde, skalalarm og alarm ved dørene). Rengøringen her var dog også under standard. I udstillingsbygningen i Grindsted var der ikke uv-filter på vinduerne og genstandene var ikke sikret forsvarligt.

Det er meget tilfredsstillende:

- at museet er ajour med registrering og indberetning af sin samling af genstande til Museernes Samlinger.

Det er tilfredsstillende:

- at museet har en nedskrevet indsamlingspolitik
- at museet sikrer god registreringspraksis gennem efteruddannet personale, dokumenteret praksis, historik og nedskrevne retningslinjer/procedurer for registreringsarbejdet

Det er ikke helt tilfredsstillende:

- at museet ikke har en prioriteret bevaringsplan
- at museet har indlemmet tidstypiske bøger uden proveniens, arkivalier, fotos, aviser og rekvisitter i fra besættelsessamlingen i museets samling, og indberettet det i Museernes samling.

Det er ikke tilfredsstillende:

- at museets indsamling i 2013 har en massiv passiv indsamling trods en indsamlingspolitik, der peger i modsat retning
- at museet har (arkæologiske) genstande i samlingen, som falder uden for ansvarsområdet
- at der ikke er fulgt op på samlingsgennemgangen af besættelsessamlingen med en ansøgning om udskillelse
- at museets bevaringsforhold er mangelfulde ift. klima, sikring og rengøring
- at over 30 % af samlingen er i hhv. behandlingskrævende eller svært skadet tilstand

Kulturstyrelsen anbefaler:

- at museet med det samme tager initiativ til at afhjælpe de problemer, der truer samlingen akut
- at museet lader indsamlingspolitikken indgå i en overordnet strategi for museets samlede virksomhed
- at museet med udgangspunkt i Bevaringscenter Vests rapport udarbejder en prioriteret plan for det samlede bevaringsarbejde. Planen skal omfatte såvel den udbedrende som den præventive bevaringsindsats, og skal udover den konserveringsfaglige vurdering være prioriteret i forhold til genstandenes kulturhistoriske værdi og deres formidlingsmæssige potentiale
- at museet gennemfører en gennemgang af hele samlingen, med henblik på vurdering af genstandene/værkernes forsknings- og formidlingsmæssige betydning og behovet for bevaringstiltag og behovet for udskillelse
- at museet prioriterer at få skabt egnede rammer om alle genstandene i museets magasiner og udstillinger
- at museet retter indberetningerne i Museernes Samlinger, så der ikke er indberettet rekvisitter eller genstande, som museet ikke ejer
- at museet undersøger, hvordan magasinerne kan bringes til at leve op til nutidens standard
- at museet udskiller alle forhistoriske genstande til Sydvestjyske Museer, som har det arkæologiske ansvar for Billund Kommune

Museets arbejde med fysisk planlægning

De statsanerkendte kulturhistoriske museer skal gennem samarbejde med plan- og fredningsmyndighederne arbejde for, at væsentlige bevaringsværdier sikres for eftertiden.

Museet varetager inden for sit ansvarsområde opgaver i henhold til museumslovens kapitel 8 inden for nyere tids kulturhistorie. Det indebærer, at museet skal bidrage med at udpege, undersøge, dokumentere og sikre bevaringsværdier som led i kommunernes fysiske planlægning.

Museet bidrog i 2013 til udformningen af fem lokalplaner, og det havde 100 bygge- og anlægssager til gennemsyn. Museet fandt ikke anledning til at gøre indsigelse mod nogle byggesager.

Billund Kommune og museet erklærer samstemmende, at samarbejdet er velfungerende. Samarbejdet er ikke formaliseret, men fungerer efter en god ad-hoc praksis.

Det arkæologiske ansvar i Billund Kommune varetages af Sydvestjyske Museer.

Det er tilfredsstillende:

- at museet og kommunen har et fint samarbejde

Det er ikke helt tilfredsstillende:

- at samarbejdet ikke er formaliseret, så det er tydeligt, hvornår museet skal inddrages i processen

Kulturstyrelsen anbefaler:

- at museet og den relevante kommunale forvaltning formaliserer samarbejdet

FREMTID

Både Billund Kommune og museet giver udtryk for glæde over, at Billund har sit eget museum, så fusion med andre museer indgår ikke i museets fremtidsvision.

Det gør til gengæld et øget fokus på formidlingen af besættelsessamlingen med et tilkøbt ”National læringscenter for 2. verdenskrig”. Kommunen ser desuden museet som en relevant partner for styrkelsen af leg og læring, som er en strategisk indsats i Billund Kommune.

KVALITETSVURDERINGSFORLØBET PÅ BILLUND MUSEUM

Kvalitetsvurderingsbesøget på Billund Museum fandt sted den 14. januar 2015.

Tilstede var:

Fra museet:

- John Rendboe, museumsleder
- Kulturstyrelsen mødte personalet i løbet af dagen i forbindelse med åbning af magasiner og udstillingssteder og til frokost

-

Fra Billund Kommune:

- Klara Lyskjær Noer, formand for børne- og kulturudvalget i Billund Kommune, formand for museets bestyrelse
- Rasmus Kaufmann, Billund Kommune, Kultur- og fritidschef

Fra Kulturstyrelsen:

- Sidsel Risted Staun, museumskonsulent
- Hans-Henrik Landert, specialkonsulent

I forbindelse med besøget besigtigedes kontorer og udstillingen på hovedadressen på Grindsted Museum, Karenminde og udstillingsstedet ”Karrig hede – frodig eng”, besættelsesudstillingen i Civilforsvarets bygninger, magasiner i Vorbasse og Grindsted